

Näringsdepartementet
Diarienummer N2019/02952/JL
103 33 Stockholm

Stockholm, 2020-02-18

Remissvar: Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder, Ds 2019:19

Fairtrade Sverige avger härmed sina synpunkter på Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan.

Den rättsliga grunden för UTP-direktivet är artikel 43.2 i Fördraget om den Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Direktivet syftar till att genomföra den gemensamma jordbrukspolitiken genom att bidra till en *skälig levnadsstandard för jordbruksbefolkningen*, ett av målen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Det är med tanke på de svåra villkoren för jordbruksbefolkningen i länder med utbredd fattigdom av stor betydelse att direktivet om otillbörliga handelsmetoder även inbegriper jordbrukare/leverantörer i omvärlden.

Vi stöder stora delar av lagförslaget. Mot bakgrund av maktobalansen i jordbruks- och livsmedelskedjan, inte minst mellan internationella livsmedelsaktörer och familj jordbruk i låginkomstländer, instämmer vi i att det är bra att den svenska lagen har ett bredare tillämpningsområde än vad EU-direktivet kräver och omfattar alla företag i jordbruks- och livsmedelskedjan, oavsett storlek, samt att det även går längre beträffande vissa otillbörliga handelsmetoder. Nedan redogör vi även för några kompletteringar som skulle göra lagen ännu mer relevant, och bidrar även med synpunkter på den förordning som föreslås av utredaren.

Med förhoppning om att regeringen tar hänsyn till våra synpunkter i denna viktiga lag. Återkom gärna om ni har frågor.

Vänliga hälsningar

Ola Höiden
Tf. generalsekreterare, Fairtrade Sverige

Fairtrade Sverige

Åsögatan 119 | 116 24 Stockholm | Sweden
Telefon +46 8 1220 89 00 | **Fax** +46 8 1220 89 29
info@fairtrade.se | www.fairtrade.se

Fairtrade – en certifiering för hållbar utveckling

Fairtrade är en oberoende produktcertifiering med uttalat mål att motverka fattigdom och stärka människors inflytande och handlingskraft – med syfte att skapa utveckling. Genom Fairtrade får odlare och anställda inom jordbrukssektorn i länder med utbredd fattigdom bättre kunskap om sina rättigheter, större försörjningsmöjligheter och en stärkt position på världsmarknaden. Det ger handlingskraft för förändring – och en möjlig väg ut ur fattigdomen. För att en produkt ska kunna bli Fairtrade-certifierad måste en rad krav i handelskedjan vara uppfyllda. Kraven bygger på internationella

Fairtrade-kriterier för ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling, vilka har utformats med stöd i internationell rätt.

Fairtrade certifierar och licensierar produkter men alla affärsuppgörelser görs upp mellan leverantörer i låginkomstländer och köpare i Sverige/EU.

Nio av tio konsumenter i Sverige känner idag till Fairtrades certifieringsmärke som sitter på över 2 600 produkter från runt 300 företag. Under 2018 ökade försäljningen av Fairtrade-märkta varor till 4,1 miljarder, en ökning med cirka tio procent från föregående år. Globalt handlar det om en omsättning på drygt 100 miljarder kronor. Fairtrades verksamhet bidrar till att 1,6 miljoner odlare och anställda i 75 länder får mer hållbara villkor.

Fairtrade Sverige är den svenska representanten i Fairtrade International som till 50 procent ägs av producentnätverken från Afrika, Asien och Latinamerika. Fairtrade International utvecklar kriterier och fungerar som stöd för odlare och anställda i länder med utbredd fattigdom. Kontrollerna utförs av Flocert, ett oberoende internationellt certifieringsorgan med ISO 17065-ackreditering.

Fairtrade Sveriges synpunkter på lagförslaget

I det följande kommenterar vi lagstiftningstexten. För att skapa tydlighet har vi citerat lagtextsförslaget (men har bara tagit med den del i en paragraf som vi kommenterar).

1 § Denna lag syftar till att skydda leverantörer i jordbruks- och livsmedelskedjan mot vissa otillbörliga handelsmetoder.

Vi föreslår att ordet "vissa" stryks då det framstår som om lagstiftarna gärna ser mellan fingrarna för en del andra otillbörliga handelsmetoder, vilket knappast kan vara EU:s och riksdagens vilja.

2 § "Lagen är tillämplig oavsett leverantörens eller köparens storlek, förutsatt att leverantören eller köparen är etablerad i EU."

Vi stöder att lagförslaget föreslår ett bredare tillämpningsområde än vad EU-direktivet kräver och omfattar alla företag i jordbruks- och livsmedelskedjan, oavsett storlek.

I en enkätundersökning av Livsmedelsföretagen och Kött- och Charkföretagen (hösten 2017) ansåg 67 procent av företagen att det är mycket vanligt eller vanligt att det förekommer otillbörliga affärsmetoder i den svenska livsmedelskedjan. Ungefär hälften av företagen ansåg att det blivit vanligare med otillbörliga handelsmetoder under de tre senaste åren.

Att det skulle vara mindre förekommande i relation till småskaliga producenter i länder med utbredd fattigdom är svårt att föreställa sig. En [undersökning från 2011](#) visar att otillbörliga affärsmetoder är vanliga och uppskattningsvis kostar underleverantörer 30–40 miljarder euro årligen. Resultatet av detta i låginkomstländer blir ofta en ekonomiskt och socialt ohållbar situation med livsmedelsosäkerhet och undermåliga arbetsvillkor.

Mot denna bakgrund är det av stor vikt att det föreslagna bredare tillämpningsområdet kvarstår.

3 § I denna lag avses med *jordbruks- och livsmedelsprodukter* produkter som förtecknas i bilaga I till fördraget om Europeiska unionens funktionssätt samt produkter som inte förtecknas i den bilagan men som framställs för användning som livsmedel genom användning av produkter som förtecknas i den bilagan.

Vi föreslår ett förtydligande i form av ett tillägg till denna paragraf för att undvika definitionsproblem:

”Lagen gäller även tjänster, i den mån de berör ovan nämnda produkter som köparen tillhandahåller leverantören.”

4 § De otillbörliga handelsmetoder som anges i 5–8 §§ är förbjudna och kan medföra förbud och vite enligt 16–17 §§ samt sanktionsavgift enligt 18–22 §§.

En viktig grund för svensk lagstiftningspraxis är begriplighet; 11 § i Språklagen: ”Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.” Man ska inte behöva gå till förarbeten för att förstå lagen. För att göra lagtexten begriplig även för lekmän behövs därför en definition av vad otillbörliga affärsmetoder är. Vi föreslår följande som ett inledande tillägg till paragraf 4:

”Otillbörliga handelsmetoder är metoder som starkt avviker från god affärssed, som strider mot god tro och som ensidigt påtvingas en handelspartner, eller tvingar fram en avsevärd obalans mellan rättigheter och skyldigheter för en handelspartner.”

6 § Följande handelsmetoder är otillbörliga:

1. Köparen annullerar sin order av jordbruks- och livsmedelsprodukter med kortare varsel än 30 dagar.
2. Köparen ändrar ensidigt villkoren i ett avtal för jordbruks- och livsmedelsprodukter i fråga om intervall, metod, plats, tid eller volym för leveransen, kvalitetskrav, betalningsvillkor eller priser, eller vad gäller tillhandahållandet av de tjänster som anges i 8 § första stycket 2–5.
3. Köparen underlåter att tillmötesgå leverantörens begäran att skriftligen bekräfta villkoren i ett avtal om jordbruks- och livsmedelsprodukter. Detta ska inte gälla om avtalet avser produkter som levereras från en medlem av en producentorganisation, inklusive ett kooperativ, till den producentorganisation som leverantören tillhör, om producentorganisationens stadgar eller de regler och beslut som fastställs i eller följer av dessa stadgar innehåller bestämmelser med liknande effekt på villkoren i avtalet.
4. Köparen olagligen anskaffar, använder eller röjer leverantörens företagshemligheter i den mening som avses i lagen (2018:558) om företagshemligheter.
5. Köparen hotar att vidta eller vidtar kommersiella repressalier mot leverantören om leverantören utövar sina avtalsenliga eller juridiska rättigheter.

Här saknas en otillbörliga handelsmetod som får stora negativa konsekvenser för mindre aktörer som står i beroendeställning till en eller ett par större köpare. En avlistning av en leverantör kan vara ett maktutövande med flera olika och mindre smickrande skäl, så som att en leverantör har vägrat finna sig i sexuella trakasserier. Vi föreslår följande tillägg:

”6. Köparen avlistar en leverantör utan att meddela detta skriftligt och utan kommersiella skäl.”

”8 § Följande handelsmetoder är otillbörliga, om köparen och leverantören inte tidigare klart och tydligt har avtalat om dem:”

Inledande meningen i paragraf 8 behöver förtydligas om den ska kunna göra skillnad, då ingångna avtal ofta har slutits genom att köparen har utnyttjat sin storlek för att friskriva sig från lagen. Vi föreslår att ovan inledande mening till paragraf 8 uppdateras så den lyder som följande:

”8 § Följande handelsmetoder är otillbörliga, om köparen och leverantören inte tidigare klart och tydligt har avtalat om dem, eller om de är ett resultat av missbruk av leverantörens ekonomiska beroende av köparen som gjorde det möjligt för köparen att införa dessa villkor:”

Under punkt fem i paragraf 8 bör den andra meningen strykas (se genomstruken text) då en sådan friskrivning genom att hänvisa till tidsperiod i princip bara är möjlig genom en stor maktobalans:

5. Köparen begär att leverantören ska bära hela eller en del av kostnaden för rabatter på jordbruks- och livsmedelsprodukter som köparen säljer som en del av en marknadsföringskampanj. ~~Handelsmetoden i första stycket 5 ska, oavsett överenskommelse enligt första stycket, alltid anses vara otillbörlig om köparen inte innan sin begäran anger under vilken tidsperiod åtgärderna ska genomföras och den förväntade mängd jordbruks- och livsmedelsprodukter som kommer att beställas till rabatterat pris.~~

”12 § Tillsynsmyndigheten får inleda och genomföra utredningar på eget initiativ eller på grundval av en anmälan från den som anser att en köpare tillämpar en otillbörlig handelsmetod eller annars vill att en utredning ska påbörjas.”

Vi stödjer denna skrivning som är av stor betydelse för en verkningsfull lag. Småskaliga jordbrukare i låginkomstländer kan ha stora svårigheter av resursskäl att själva göra en anmälan.

Sanktionsavgift

18 § Tillsynsmyndigheten får besluta att en köpare som har tillämpat en otillbörlig handelsmetod som anges i 5–8 §§ ska betala en sanktionsavgift. Sanktionsavgiften tillfaller staten. Sanktionsavgift får inte påföras i ringa fall eller om överträdelsen omfattas av ett förbud vid vite.

19 § Sanktionsavgiften får inte överstiga en procent av köparens omsättning föregående räkenskapsår. När sanktionsavgiftens storlek fastställs ska särskild hänsyn tas till den otillbörliga handelsmetodens art, varaktighet, upprepning och omfattning.

Vi stöder systemet med sanktionsavgifter men ser behov av att delar i förslaget ses över.

På sid 161 i ”Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder, Ds 2019:19” skriver utredaren så här om ”fines”/sanktioner:

”Sanktioner är en översättning av engelskans *fines*. Det är utredarens bedömning att med *fines* ska förstås administrativa sanktioner och inte straffrättsliga påföljder.”

Det är av stor vikt att vi får en harmoniserad lagstiftning i Europa, och att lagstiftarna inte ska nöja sig med en bedömning i detta fall, utan undersöka EU-kommissionens avsikt och hur *fines* har tolkats i EU:s andra medlemsländer för att säkerställa en enhetlig tolkning av sanktioner/straffrättsliga följder.

Böter/sanktioner bör vara rättssäkra, effektiva, proportionella och avskräckande. Inom exempelvis miljölagstiftningen kan det även dömas ut en så kallad företagsbot som drabbar aktuell verksamhet/näringsidkare. En företagsbot uppgår i dag till lägst 5000 kr och högst 10 miljoner kr. Ett förslag om ändring finns dock där högsta företagsboten för större företag föreslås bli 500 miljoner kronor, vilket sannolikt gör boten effektivare, i många fall mer proportionell och stärker avskräckningseffekten i syfte att beivra brott.

En procent av omsättningen, vilket föreslås här, kan vara tillräckligt avskräckande, men det beror på storleken av affärsuppgörelserna som varit otillbörliga. Även här bör det göras en jämförelse med flera andra medlemsländers förslag på implementering av EU-direktivet.

Både företagsböter och sanktionsavgifter vid miljöbrott går till staten, vilket är rimligt då det i stor utsträckning är det allmänna som lider skada. Men när mindre näringsidkare drabbas av otillbörliga affärsmetoder av stora bolag inom livsmedelskedjan är det enskilda näringsidkare som drabbas.

Ovan i remissvaret har vi hänvisat till en undersökning som visar att otillbörliga affärsmetoder är vanliga och uppskattningsvis kostar underleverantörer 30–40 miljarder euro årligen. Att exempelvis förlora kontrakt i sista stund kan för ett familj jordbruk i låginkomstländer utan sociala trygghetssystem få förödande sociala och ekonomiska konsekvenser med hunger och fattigdom som följd.

Utredaren skriver (sid 94): ”På motsvarande sätt gäller att om en leverantör vill kräva civilrättsligt skadestånd med anledning av en sen avbeställning, måste leverantören i stället använda sig av köp- och skadeståndsrättsliga bestämmelser. Detta innebär att leverantören får föra sådan talan i allmän domstol.”

Att föra en civilrättslig talan är i de flesta fall omöjligt för småskaliga jordbrukare i länder med utbredd fattigdom.

Denna del av lagstiftningsförslaget bör därför ses över för att göra det realistiskt och möjligt för de som drabbas av otillbörliga affärsmetoder att kompenseras ekonomiskt. Annars riskerar lagstiftningen bli tandlös för de som den är till för att skydda.

Fairtrade Sveriges synpunkter på utredarens förslag på förordning

Medlemsstater ska enligt EU-direktivets krav rapportera om samarbetet med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater avseende utredningar som har en gränsöverskridande dimension, dela information med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater, offentliggöra en årlig rapport om sin verksamhet, årligen sända en rapport till EU-kommissionen om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan samt ha befogenhet att regelbundet offentliggöra sina beslut om förbud och sanktionsavgifter.

Utredaren föreslår att denna del inte ska lagstadgas utan regleras i förordning, vilket är en rimlig avvägning. Vi föreslår att det i förordningen ska framgå att den årliga rapporten ska redovisa:

- antalet mottagna klagomål och antal utredningar som öppnats och avslutats under rapporteringsperioden.
- en sammanfattande beskrivning av under året avslutade utredningar, resultatet av utredningarna och i förekommande fall de beslut som fattats (med förbehåll för de sekretesskrav som angetts i lagen)
- uppgifter om antalet klagomål som mottagits från leverantörer inom respektive utanför EU
- bedömning av tillsynsmyndigheten om huruvida de otillbörliga handelsmetoderna i lagen och EU-direktivet behöver uppdateras, om samarbetet mellan de nationella tillsynsmyndigheterna är tillräckliga för att hantera otillbörliga handelsmetoder av multinationella köpare samt om klagomekanismen är funktionell.

I detta ärende har Ola Höiden, tf. generalsekreterare för Fairtrade Sverige, beslutat och Pontus Björkman, policyrådgivare, varit föredragande. Synpunkter har inhämtats från Fairtrade International.